

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

РОМАНЮК ОЛЕКСАНДРА СЕРГІЇВНА

УДК: 378.147:811.111'27.821

**НАВЧАННЯ УСНОГО АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ
СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
НА ОСНОВІ АУТЕНТИЧНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ**

13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України
Мартинова Раїса Юрївна,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
завідувач кафедри західних і східних мов та методики їх навчання.

Офіційні опоненти – доктор педагогічних наук, професор
Задорожна Ірина Павлівна,
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка,
професор кафедри практики англійської мови та методики її викладання;

кандидат педагогічних наук, доцент
Боднар Світлана Вікторівна,
Одеський Інститут фінансів Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі,
професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін.

Захист відбудеться «24» грудня 2014 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 41.053.04 при Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», за адресою: 65020, м. Одеса, Старопортофранківська, 36.

Автореферат розісланий «23» листопада 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.О.Татарина

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Генеральний напрямок розвитку сучасної вітчизняної освіти, викладений у Законі України “Про вищу освіту”, який прийнятий Верховною Радою України 1 квітня 2014 р. і вступив у дію 6 вересня цього ж року, полягає у підготовці української молоді до інтеграції з Європейським освітнім простором, що здійснюватиметься завдяки безвізовому режиму між Україною і країнами ЄС, який передбачається увести в 2015 р. Ця подія в стосунках наших держав зумовить постійну взаємодію українських і європейських співвітчизників, яка виявиться ефективною, рівно значущою і адекватною за умови вільного володіння українськими громадянами англійською мовою – єдиним міжнародним засобом комунікації. Саме тому роль навчання усного англійського мовлення (УАМ) не тільки студентів-філологів, а й усієї молоді України стрімко зростає.

Зазначені й інші потреби володіння УАМ зумовили появу ряду філологічних і методичних досліджень цього стилю комунікації. Так, філологам вдалося: визначити основні характеристики і функції усного стилю мовлення (О. Ахманова, В. Виноградов, Т. Плещенко, Д. Розенталь, С. Тер-Мінасова, D. Cameron, S. Levinson); встановити лінгвістичні особливості неофіційних видів спілкування (Л. Введенська, Н. Гез, Л. Граудіна, А. Красіова, А. Мусорін, Ю. Скребнев, Є. Шіряєв, D. Barker, D. Brazil, V. Mathesius); класифікувати лексику УАМ (І. Арнольд, І. Гальперін, Н. Гез, В. Девкін, Ю. Скребньов, D. Biber, Ch. Hocket) і встановити його фонетичні (К. Гінтовг, Е. Корольова, М. Соколова, Р. Тихонова, G. Arnold, M. Bengoa, E. O’Connor, R. O’Neill) та синтаксичні (І. Гальперін, О. Домашнев, В. Ярцева, W.-D. Bald, W. Cooper) особливості; а також виявити граматичні норми і правила усної комунікації (В. Бузаров, Г. Вейхман, Е. Гордон, В. Каушанська, І. Крилова, D. Biber, R. Carter, S. Conrad, G. Leech, M. McCarthy, R. Quirk, R. Reppen).

Методисти обґрунтували правомірність навчання УАМ на основі читання аутентичних творів різних жанрів (Ю. Заграйська, О. Іванов, Ж. Мануельян, Г. Рогова, М. Allen, G. Ramsey, C. Rover); довели необхідність розвитку іншомовної комунікації в процесі спілкування з носіями мови (В. Бернштейн, О. Бігич, І. Задорожна, Г. Рогова, Е. Tarone); дослідили ідіоматичні предикативні конструкції англійського розмовного мовлення на матеріалі автентичних художніх текстів для зближення навчально-мовленнєвої діяльності з її автентичною формою (Г. Подосиннікова, З. Гутнова); встановили можливості Інтернет-технологій для особистих контактів у письмовій формі з іноземними колегами та друзями (Е. Азімов, І. Бекасов, А. Нестеренко, Є. Полат, Н. Wilkins, S. Yates); запропонували синтезувати лінгвістику і дидактику в новий науковий напрям «прагмалінгводидактика» для впровадження

лінгвістичних явищ аутентичних творів у практику навчання усного мовлення учнів (А. Акопянц, Н. Гальськова, В. Заботкіна, Г. Колшанський, W. Chafe, D. Wilson); обґрунтували доцільність розвитку вмінь УАМ на основі мовленнєвих (П. Гурвіч, В. Скалкін, А. Чужик, J. Dobson, P. Dubin, C. Goodwin, E. Olshtain) та емоціогенних (Р. Мартинова, І. Шехтер) ситуацій; відібрали кліше УАМ і розробили методику їх багаторазового повторення для розвитку мовленнєвих вмінь учнів середніх шкіл (Т. Сірик) і студентів ВНЗ (М. Гайліт, Л. Калініна); визначили види діалогів і розробили формули діалогічного спілкування (Р. Мартинова, Г. Пальмер, В. Плахотник, В. Скалкін, Г. Уайзер).

Однак, незважаючи на ці та багато інших досліджень в сфері навчання УАМ, методисти не вирішили існуючого протиріччя між бажанням українських студентів спілкуватися на будь-які соціально-побутові теми з їх іноземними друзями та партнерами і можливістю здійснювати таке спілкування. Останнє виражається в недостатньому знанні лексико-граматичних засобів УАМ, які в своєму аутентичному вигляді вживаються авторами багатьох сучасних художніх творів. Їх читання без подальшої драматизації взаємодії героїв та міжособистісного спілкування у зв'язку з виникаючими життєвими обставинами знижує рівень комунікативної значущості таких робіт і зберігає навчальний характер мовлення учнів.

Відсутність стабільної англійської практики лише підсилює назване протиріччя. Спроба запропонувати один із можливих варіантів його вирішення зумовили вибір такої теми дослідження: **«Навчання усного англійського мовлення студентів гуманітарних спеціальностей на основі аутентичних художніх творів».**

Зв'язок дослідження з науковими планами, програмами, темами. Дослідження здійснювалося в межах наукової теми кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів «Теорія і практика інтегрованого навчання іноземних мов у середніх та вищих навчальних закладах України» (державний реєстраційний номер 0109U000201), яка входить до тематичного плану науково-дослідної роботи ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського». Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського» (протокол № 10 від 30.05.2013 р.) й узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології при НАПН України (протокол № 6 від 18.06.2013 р.).

Мета дослідження – обґрунтувати, розробити й апробувати методику навчання УАМ студентів гуманітарних спеціальностей на основі аутентичних художніх творів.

Завдання дослідження:

1. Схарактеризувати сучасне УАМ, установити його функції, умови

перебігу та лінгвістичні особливості.

2. Проаналізувати методи навчання сучасного УАМ в педагогічній теорії та практиці, виявити їх практичну значущість і резервні можливості.

3. Дослідити психологічні механізми виникнення та реалізації УАМ на основі вивчення аутентичних художніх творів і структурувати зміст його навчання.

4. Розробити систему вправ з навчання УАМ засобами аутентичних художніх творів і критерії щодо оцінювання її ефективності.

5. Провести експериментальне навчання за розробленою методикою і визначити його результати.

Об'єкт дослідження - процес англomовної підготовки студентів гуманітарних спеціальностей на основі аутентичних художніх творів.

Предмет дослідження - методика навчання УАМ студентів гуманітарних спеціальностей на основі аутентичних художніх творів.

Гіпотеза дослідження: ефективність навчання УАМ може бути досягнута за умови: оволодіння стилістичними кліше УАМ, вибраними з аутентичних художніх творів; читання таких творів з наступним відтворенням їх змісту і рольової драматизації взаємодії героїв; драматизації взаємодії співрозмовників на основі тематичних ситуацій, що поступово розширюються; драматизації взаємодії співрозмовників на основі спонтанно-виникаючих обставин з проявом різних емоційних станів людини.

Методи дослідження. Для характеристики сучасного УАМ, визначення його лінгвістичних особливостей, функцій та умов протікання, а також для виявлення переваг та резервних можливостей існуючих методів навчання УАМ учнів середніх шкіл та студентів ВНЗ використано аналіз сучасних вітчизняних і зарубіжних лінгвістичних, методичних і дидактичних досліджень. Для визначення психологічних основ виникнення і здійснення УАМ в процесі реальної мовленнєвої комунікації використано аналіз та інтерпретацію результатів психологічних досліджень щодо кодових переходів у внутрішньому мовленні та залежності від них якості його зовнішньої форми. Для структурування процесу навчання УАМ на основі драматизації художніх творів використано метод педагогічного моделювання. Для розробки системи вправ з навчання УАМ використано метод систематизації та класифікації мовного і мовленнєвого матеріалу, а також метод логіко-дидактичного взаємозв'язку педагогічних дій. Для перевірки ефективності розробленої методики за встановленими критеріями та рівнями їх оцінювання проведено педагогічний експеримент в таких його формах, як констатувальний, формувальний і дослідне навчання. Для перевірки достовірності отриманих результатів, якісного та кількісного аналізу експериментальних даних використано метод статистичної обробки результатів дослідження.

База дослідження. Експериментальне дослідження проводилося на базі Міжнародного гуманітарного університету, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського», Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Всього в експерименті взяли участь 315 студентів, зокрема в основному експерименті 142 студенти.

Наукова новизна одержаних результатів. Уперше науково обґрунтовано та розроблено методику навчання УАМ студентів гуманітарних спеціальностей на основі аутентичних художніх творів. Схарактеризовано сучасне УАМ на основі лінгвістичного аналізу художніх творів. Виявлено переваги та резервні можливості сучасних методів навчання УАМ учнів середніх шкіл і студентів ВНЗ. Досліджено психологічні механізми виникнення та реалізації УАМ в умовах комунікації, що поступово ускладнюється. Структуровано чотирьохетапний процес навчання УАМ, який полягає в: набутті знань лінгвістичного матеріалу з аутентичних художніх творів; формуванні мовленнєвих навичок його вживання на прикладах мовлення героїв художніх творів з його подальшою драматизацією; розвитку вмінь англомовного спілкування в межах тематики, що поступово розширюється; розвитку вмінь англомовного спонтанного емоційно забарвленого спілкування у зв'язку з непередбаченими обставинами. Визначено критерії (мовний, рецептивно-мовленнєвий, репродуктивно-мовленнєвий і продуктивно-мовленнєвий) оцінювання рівнів розвиненості вмінь УАМ студентів гуманітарних спеціальностей. Уточнено лінгвозмістовий аспект УАМ студентів гуманітарних спеціальностей. Подальшого розвитку набула технологія відносно повного засвоєння мовного матеріалу і теорія розвитку іншомовних мовленнєвих умінь студентів гуманітарних спеціальностей.

Практична значущість одержаних результатів полягає в розробці: системи вправ з методики навчання УАМ студентів гуманітарних спеціальностей на основі аутентичних художніх творів; навчального посібника для студентів гуманітарних спеціальностей “English Conversational Course for the Students of Humanitarian Faculties”; а також словника “English Conversational Dictionary” для самостійного розширення словникового запасу англійського мовлення студентів гуманітарних спеціальностей.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані під час викладання таких дисциплін, що забезпечують мовну підготовку студентів гуманітарних спеціальностей: «Практичний курс англійської мови», «Стилістика англійської мови», «Практика усного та писемного мовлення»; а також при розробці робочих програм, методичних рекомендацій, навчальних посібників для студентів гуманітарних спеціальностей.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено в навчальний процес Міжнародного гуманітарного університету (акт про впровадження № 200 від 14.05.2014 р.), ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського» (акт про впровадження № 893 від 14.05.2014 р.), Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка (акт про впровадження № 730-33/03 від 29.05.2014 р.), Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького (акт про впровадження № 06/1613 від 24.06.2014 р.), Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича (акт про впровадження № 14/15-2443 від 15.09.2014 р.).

Достовірність результатів дослідження забезпечено теоретичним обґрунтуванням його вихідних положень, використанням системи методів дослідження, адекватних об'єкту, предмету, меті та завданням; підтверджено експериментальною перевіркою розробленої методики, якісним і кількісним аналізом експериментальних даних із застосуванням методів математичної статистики.

Апробація основних положень і результатів дисертації здійснена на міжнародних “Актуальні проблеми педагогіки та психології” (Львів, 2013 р.), “Педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень” (Київ, 2013 р.), “Научная дискуссия: вопросы педагогики и психологии” (Москва, 2013 р.), “Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору” (Київ, 2013 р.), “Nauka i Utworzenie XXI Stulecia: Teoria, Praktyka, Innowacje” (Ополе, Польща, 2013 р.) і міжвузівській “Щорічна звітна конференція професорсько-викладацького складу” (Одеса, 2014 р.) науково-практичних конференціях.

Публікації. Основні положення, висновки та результати дослідження викладено у 16 публікаціях автора, з яких: 5 - у фахових наукових виданнях, в тому числі 2 - в електронних фахових наукових виданнях, 3 - у зарубіжних виданнях, 3 - в тезах доповідей на конференціях, 2 - у виданнях навчально-методичного характеру, один з яких у співавторстві, 3 – у інших наукових виданнях.

Особистий внесок здобувача полягає у написанні навчального посібника “English Conversational Course for the Students of Humanitarian Faculties” для студентів гуманітарних спеціальностей, а саме: в розробці змісту вправ, діалогів і текстів для аудіювання та методичних рекомендацій до них.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, 12 додатків. Загальний зміст дисертації становить 286 сторінок, основний текст дисертації викладено на 190 сторінках. Робота містить 17 таблиць, 3 рисунки, які займають 6 сторінок основного тексту. Список використаних

джерел містить 312 найменувань, з них 65 іноземною мовою, і займає 30 сторінок. Додатки представлено на 62 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу, методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичну значущість одержаних результатів, подано відомості щодо апробації й упровадження основних положень дисертації.

У **першому розділі** «*Теоретичні засади навчання усного англійського мовлення на основі аутентичних художніх творів*» схарактеризовано сучасне англійське мовлення, визначено його лінгвістичні особливості, функції і умови перебігу, встановлено переваги та резервні можливості сучасних методів навчання УАМ учнів середніх шкіл та студентів ВНЗ, а також досліджено психологічні механізми виникнення та реалізації УАМ, що поступово ускладнюється.

На підставі проведеного аналізу наукового фонду визначено сутність поняття «усне англійське мовлення» у його розмовному стилі спілкування. Воно являє собою неофіційну бесіду, в якій відсутні сторонні особи, виникають непередбачені теми розмови, які обговорюються за умови довірливих стосунків співрозмовників, які прагнуть повідомити інформацію, розповісти про подію, порадитись у певних діях чи переконати один одного у своїй точці зору. Такий тип мовлення у *фонетичному аспекті* відрізняється асиміляцією, оглушенням приголосних, елізією, редукацією і лабіалізацією. У *лексичному* - характеризується вживанням сленгів, професіоналізмів, жаргонізмів, діалектизмів. У *граматичному* - проявляється у специфічному вживанні артиклів, особистих, присвійних і вказівних займенників, у використанні неповних видо-часових форм дієслів. У *синтаксичному* - відрізняється вживанням простих речень в їх скороченій формі, повтором їх деяких частин, відносно вільним порядком слів у реченнях. В *екстралінгвістичному* - характеризується наявністю жестів, підвищеним проявом емоційних станів. Функціями УАМ є спілкування, повідомлення та спонування, реалізація яких забезпечує ефективну взаємодію мовців.

Аналіз сучасних методів навчання УАМ засвідчив їх достатню розробленість та ефективність у багатьох аспектах. Так, вчені надали детальну філологічну характеристику УАМ і визначили його філологічні особливості, які успішно засвоюються учнями середніх шкіл та студентами ВНЗ за методиками (А. Акопянц, І. Бекасов, В. Бернштейн, М. Гайліт, Ю. Заграйська, О. Іванов, Л. Калініна, Г. Кретиніна, Р. Мартинова, О. Нестеренко, Є. Розенбаум, Т. Сірик, А. Чужик, А. Babu, L. Engkent). Натомість в жодній з існуючих методик не враховувалась необхідність відбору мовного матеріалу з мовлення героїв художніх творів для здійснення розмови; не доводилась правомірність засвоєння кожної

наступної дози мовного матеріалу у взаємозв'язку зі всіма попередньо вивченими; не організовувалось навчання тематичного діалогічного мовлення, що поступово розширюється, для покрокового системного нарощення мовленнєвого потенціалу мовців; не створювалися емоційні ситуації для навчання спілкуванню на основі природно виникаючих обставин. Саме ці положення становлять резервні можливості існуючих методів навчання побутового УАМ.

Психологічними засадами розробленої методики є урахування механізмів виникнення і відтворення УАМ, які відрізняються від аналогічних в рідній мові не задумом передбачуваної розмови, а її лінгвістичним розгорненням на початковому етапі навчання, і поступовою лінгвістичною згорнутістю наприкінці процесу навчання. Розгортання внутрішнього мовлення зумовлюється недостатньою мовною компетентністю мовців, а нарощування її згорнутості виявляється можливим завдяки формуванню мовних автоматизмів вживання іншомовного лінгвістичного матеріалу, що дозволяє зовнішню безперешкодну реалізацію запрограмованого задуму. Такий рівень згорнутості внутрішнього мовлення, а відтак і досконалість зовнішнього мовлення досягається шляхом здійснення наступних психологічних дій щодо засвоєння матеріалу розмовного мовлення: 1) його *сприймання* відбувається із залученням якомога більшої кількості аналізаторів, тобто лінгвістичні явища, що вивчаються, прослуховуються, читаються, записуються та відтворюються; 2) його *осмислення* характеризується не тільки зіставленням з тими мовними одиницями, які були попередньо засвоєні, але й аналізом утворених таким чином лінгвозмістових єдностей; 3) його *запам'ятовування* здійснюється переважно у мимовільній мовленнєвій діяльності, яка являє собою багаторазову рольову драматизацію стосунків героїв художніх творів; 4) його *застосування* організується у мовленнєвих діях, зумовлених раптово-виникаючими обставинами.

У **другому розділі** «*Методика навчання усного англійського мовлення студентів гуманітарних спеціальностей на основі аутентичних художніх творів*» визначено дидактичні засади та компоненти змісту навчання сучасного УАМ студентів гуманітарних спеціальностей, розроблено відповідно до його компонентів, систему вправ та надано методичні рекомендації щодо їх виконання.

Дидактичними засадами методики навчання УАМ студентів гуманітарних спеціальностей є такі положення: 1) відповідність учбового матеріалу в його дозі та змісті реальним психофізіологічним та навчальним можливостям більшості студентів засвоювати його за одиницю часу рівною одному заняттю; 2) обов'язкове засвоєння нового навчального матеріалу на занятті його першого пред'явлення, тобто здатність його семантизації та

живання в поєднанні з раніше вивченим; 3) можливість переходу до вивчення кожної наступної дози навчальної інформації за умови засвоєння попередньої; 4) включення в кожну наступну дозу навчальної інформації усіх раніше вивчених під час домовленнєвої та мовленнєвої активізації останньої, що запобігає забуванню вивченого матеріалу і забезпечує поступове розширення мовленнєвих можливостей студента (Р. Мартинова). Виходячи з цих положень структурними компонентами змісту навчання УАМ студентів гуманітарних спеціальностей є: 1) рецептивні і репродуктивні лінгвістичні знання мовного матеріалу; перші - проявляються в здатності студентів виражати зміст пред'явлених лексем і граматичних структур у складі виразів та окремих речень шляхом їх перекладу з іноземної мови на рідну; другі - проявляються в здатності студентів відтворювати іноземною мовою ті ж явища, але при їх сприйнятті рідною мовою; 2) рецептивні і репродуктивні мовленнєві навички; перші - проявляються в здатності студентів розуміти прочитаний зміст, що включає мовний матеріал, що вивчається; другі - проявляються в здатності студентів відтворювати цей же зміст від третьої особи та у формі рольової драматизації; 3) тематичні мовленнєві вміння полягають у здатності студентів спілкуватися на основі тематичних ситуацій, що вивчаються; 4) спонтанні мовленнєві вміння полягають у здатності студентів спілкуватися у зв'язку зі спонтанно виникаючими обставинами, виражаючи різні емоційні стани.

Відповідно до встановлених чотирьох компонентів змісту навчання УАМ, система вправ представляє собою чотирьох блокову систему методичних дій. Так, **перший блок системи методичних дій** спрямований на набуття знань лінгвістичного матеріалу, вибраного з аутентичних художніх творів, він передбачає виконання десяти обов'язкових вправ: читання уривку із художнього твору; переклад незнайомого мовного матеріалу за контекстом; читання про себе та вголос виписаних мовних явищ з їх перекладом; аудіювання мовних явищ та їх повторення за диктором; добір мовних явищ до відповідного перекладу; аудіювання мовних явищ та написання їх перекладу; з'єднання мовних явищ відповідно поданим темам; об'єднання слів та виразів за загальним змістом; написання диктанту-перекладу мовних явищ; самостійне виправлення допущених у диктанті-перекладі помилок. Наведемо приклади деяких вправ.

Вправа 1. Мовна, рецептивна. **Мета:** Навчити сприймати на слух мовні явища, що вивчаються. **Інструкція:** Закрийте зошити і прослухайте мовні явища англійською мовою у швидкому темпі; напишіть переклад лише тих слів і виразів, що відносяться до розмовного стилю мовлення. Наприклад:

It might be fun!; kind of; job hunting; No! I'd like to!; I really would; No kidding; Good idea!; Er, never mind; Doesn't matter; an action man; Oh, God!

Під час виконання цієї вправи вирази: *job hunting, No kidding, an action man* не перекладаються.

Вправа 2. Мовна, продуктивна. Мета: Продемонструвати студентам семантичний взаємозв'язок мовних явищ, які вивчаються. Інструкція: Виберіть зі списку слів і виразів, такі, які могли би бути об'єднані спільним смислом, і запишіть їх у цифровому і буквенному варіантах. Наприклад: 1. – 12; It's really strange. I can't believe this.

Другий блок системи методичних дій спрямований на формування мовленнєвих навичок вживання лінгвістичних явищ, вибраних з аутентичних художніх творів, для чого студенти виконують одинадцять обов'язкових вправ: читання речень із уривку художнього твору; виконання письмового перекладу на рідну мову речень, вибраних із уривку; читання речень та надання відповідей на запитання до них, вживаючи вирази розмовного мовлення; аудіювання речень та надання усних відповідей до них; читання уривку із художнього твору та надання відповідей на запитання до нього та його рольова драматизація; читання речень, замінюючи дані у дужках україномовні вирази на їх англійські еквіваленти; читання речень, замінюючи вирази ділового мовлення на відповідні вирази розмовного мовлення; читання речень, замінюючи вирази розмовного мовлення на відповідні вирази ділового мовлення; введення в речення виразів, типових для розмовного мовлення; написання диктанту-перекладу виразів, що вивчаються; самостійне виправлення допущених помилок. Наведемо приклади деяких вправ.

Вправа 1. Рецептивно-репродуктивна. Мета: Перевірити можливість репродуктивного вживання фраз усного мовлення з мовними явищами, що вивчаються. Інструкція: Прослухайте речення і дайте усні відповіді на питання до них. Наприклад:

- 1) – Would you like to go to the cinema after the lectures?
– Yes, I'd like to! / I really would... / Good idea!
- 2) – Why are you always late for the first lecture?
– The fact of the matter... / You know... / What I'm trying to say... I really live far from the university and it takes me two hours to get there.

Вправа 2. Лінгвомовленнева, продуктивна. Мета: Навчити вживати фрази усного мовлення на основі прослуханих висловлювань і відповідей на них. Інструкція: Прочитайте речення, замінюючи подані в дужках вирази рідною мовою англійськими еквіваленти. Наприклад:

1. He asked them for a \$2,000 loan, and (*не можу повірити в це*) but they said “YES”.
2. (*Те, що я намагаюся сказати*) I firmly believe that we are responsible for what happens to us in our lives.

Третій блок системи методичних дій спрямований на розвиток умінь англійського розмовного спілкування в рамках певної тематики, для чого

студенти виконують дванадцять обов'язкових вправ: добір мовних явищ відповідно поданим темам; читання діалогів та надання відповідей на запитання до них; відтворення змісту прочитаних діалогів у вигляді монологічного мовлення від третьої особи; надання відповідей на запитання, які характеризують особистісні якості людини; характеристика співрозмовників на основі їхньої мовної поведінки; драматизація діалогів з частковою зміною їх змісту; читання виразів, типових для розмовного мовлення та їх введення у зв'язані за змістом речення; складання діалогів за поданими тематичними ситуаціями; проведення синхронної розмови сприйнятого на слух діалогу двох офіційних осіб у аналогічний діалог двох неофіційних осіб; проведення синхронної розмови сприйнятого на слух діалогу двох неофіційних осіб у аналогічний діалог двох офіційних осіб; заміна пропусків у реченні запропонованими одиницями розмовного жанру, а також спонтанне продукування діалогу за темою в розмовному стилі; драматизація запропонованих ситуацій, що тематично розширюються. Наведемо приклади деяких вправ.

Вправа 1. Репродуктивна. Мета: Навчити репродуктивного відтворення змісту почутого усного мовлення за різними темами. Інструкція: Передайте зміст кожного з вищенаведених діалогів у вигляді монологічного мовлення від третьої особи. Зверніть увагу на правила переведення прямої мови у непряму. Наприклад:

Dialogue 1. *Emily and Olivia met going by train for the first time. Olivia was looking for a seat and then, having found it, she asked Emily whether the seat next to her was free. Emily answered that the seat was free and she could sit there. Then Olivia saw someone's stuff on the seat and asked Emily whether that stuff belonged to her...*

Вправа 2. Мовленнєва, аналітична. Мета: Навчити характеризувати людину на основі її мовленнєвої поведінки. Інструкція: Охарактеризуйте Emily і Olivia, Henry і Michael, David і John на основі їх мовленнєвої поведінки. Наприклад:

Dialogue 1: *Emily and Olivia. According to Olivia and Emily's conversation it becomes clear that Emily is overly emotional, irascible and self-abandoned. In her speech she uses such phrases as "Really! You know, it's really strange", "I can't even bring myself to say it", "but what if ... what if there is a bomb...?", "Good idea!", "Wait here!", "Back in two ticks!" and so on. All these Emily's phrases characterize all of the above-mentioned qualities. And Olivia is polite, tactful, benevolent, diplomatic and respectful...*

Четвертий блок системи методичних дій спрямований на розвиток умінь англомовного спонтанного емоційно-забарвленого неофіційного спілкування, для чого студенти виконують сім обов'язкових вправ: читання речень з уривку художнього твору, в яких проявляються різні емоційні стани людини; написання діалогу за поданою ситуацією; читання та

драматизація власного діалогу за ролями та зі зміною ролей; вираження емоційних станів відповідно значенню представлених виразів; вираження емоційного стану відповідно запропонованим діям; вираження емоційного стану у зв'язку з поданими обставинами; мовленнєва діяльність за непередбачуваними обставинами. Наведемо приклади деяких вправ.

Вправа 1. Мовленнєва, рецептивна, емоціогенна. Мета: Повторити мовні засоби розмовного жанру, що використовуються для вираження емоцій. Інструкція: Прочитайте з уривку художнього твору речення, в яких проявляються наступні емоційні стани: *здивування, інтерес, задоволення, радість*. Наприклад:

Здивування: “It’s really strange. But it almost feels as though we’re seeing each other properly for the first time in years. As though we’re seeing each other and saying hello and kind of ... starting again”.

Вправа 2. Мовленнєва, продуктивна, емоціогенна. Мета: Розвинути вміння спонтанного вираження емоційного стану, що виник у результаті важливих для людини обставин. Інструкція: Виразіть емоційний стан, який виник через наступні обставини: 1) отримання поганої оцінки на іспиті; 2) спізнення на поїзд. Наприклад:

1) I feel like crying with disappointment. I just don’t understand it. It was going so well. But when I came there, I forgot everything I had learnt before the exam. What went wrong?

У **третьому розділі** «*Експериментальна апробація методики навчання усного англійського мовлення студентів гуманітарних спеціальностей на основі аутентичних художніх творів*» представлено хід і результати педагогічного експерименту, який складався з трьох частин: констатувального, формувального та масового навчання.

Констатувальний експеримент проводився у другому семестрі 2011-2012 навчального році зі 142 студентами 2 курсу Міжнародного гуманітарного університету, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського», Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка з метою виявлення їхнього рівня володіння вміннями УАМ, які розвивались на основі методики, реалізованої в підручниках Н. Бонк, Г. Котій та Н. Лукьянкової «Підручник англійської мови», Н. Багдасарової «Express English», John & Liz Soars “New Headway”. Для виявлення рівня розвитку зазначених вмінь у студентів на першому етапі експерименту перевірялись знання лексичних одиниць розмовного жанру шляхом їх перекладу з англійської мови на рідну. На другому етапі експерименту перевірялись рецептивні вміння УАМ шляхом тестового контролю розуміння прочитаного. Для оцінювання рівня зазначених знань і вмінь було розроблено *мовний та рецептивно-мовленнєвий критерії*. Рівнями засвоєння мовного матеріалу і розвитку вмінь УАМ були: високий,

достатній, задовільний, низький і незадовільний. У світлі мовного критерію і вищеназваних рівнів обсяг засвоєння мовних одиниць визначався: у 100 - 90 %; 89 - 70 %; 69 - 50 %; 49 - 30 %; менше 30%. У світлі рецептивно-мовленнєвого критерію і вищеназваних рівнів розуміння прослуханого розмовного мовлення визначалося в тому ж процентному співвідношенні. Результати володіння мовним матеріалом та рецептивно-мовленнєвими вміннями представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Результати володіння мовним матеріалом та рецептивно-мовленнєвими вміннями студентами під час констатувального експерименту (%)

Кількість студентів	Рівні володіння мовним матеріалом розмовного жанру				
	високий	достатній	задовільний	низький	незадовільний
142	4%	13%	18%	36%	29%
	Рівні володіння рецептивно-мовленнєвими вміннями розмовного жанру				
	високий	достатній	задовільний	низький	незадовільний
	2%	9%	14%	37%	38%

Отримані низькі та незадовільні дані засвідчили недоцільність подальшої перевірки володіння цими студентами репродуктивно-мовленнєвою та продуктивно-мовленнєвою діяльністю.

Формувальний експеримент проводився протягом 2012-2013 навчального року з тими ж 142 студентами, половина з яких (70), продемонструвавши високий, достатній та задовільний рівень володіння знаннями мовного матеріалу та рецептивно-мовленнєвими вміннями, продовжила навчатися у контрольних групах (КГ) за існуючою методикою, запровадженою у вищезазначених ВНЗ, а інша половина студентів (72), які брали участь у констатувальному експерименті і продемонстрували низький та незадовільний результати володіння мовним матеріалом та рецептивно-мовленнєвими вміннями навчалися у експериментальних групах (ЕГ) за експериментальною методикою, втіленою у навчальному посібнику «English Conversational Course for the Students of Humanitarian Faculties». Виявлення рівня знань володіння лексику розмовного жанру та рівня розвитку рецептивно-мовленнєвих, репродуктивно-мовленнєвих та продуктивно-мовленнєвих вмінь здійснювалось за чотирма критеріями: вищеописаними мовним та рецептивно-мовленнєвим, а також *репродуктивно-мовленнєвим* та *продуктивно-мовленнєвим*. Якість репродуктивно-мовленнєвої діяльності визначалась відтворенням прослуханого або прочитаного розмовного мовлення в ступені його адекватності оригінальному як за змістом, так і за складом лексичних одиниць розмовного жанру. Якість продуктивно-мовленнєвої діяльності визначалась ступенем адекватності мовленнєвої реакції на спонтанно-випадкові обставини, її миттєвості, емоційною забарвленістю і

лінгвістичною коректністю.

Умови проведення констатувального та формувального експериментів були однаковими за усіма показниками, окрім методики навчання УАМ. Результати володіння мовним матеріалом розмовного жанру та розвитку мовленнєвих вмінь студентів ЕГ та КГ представлені в таблиці 2.

Таблиця 2

Результати володіння мовним матеріалом розмовного жанру, рецептивно-мовленнєвими, репродуктивно-мовленнєвими та продуктивно-мовленнєвими вміннями студентами ЕГ та КГ під час формувального експерименту (%)

Групи	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Кількість студентів	Рівні володіння мовним матеріалом розмовного жанру											
	високий			достатній		задовільний		низький		незадовільний		
	56%	21%	32%	23%	4%	19%	8%	23%	-	14%		
	Рівні володіння рецептивно-мовленнєвими вміннями розмовного жанру											
	високий			достатній		задовільний		низький		незадовільний		
	52%	17%	28%	19%	6%	21%	14%	26%	-	17%		
	Рівні володіння репродуктивно-мовленнєвими вміннями розмовного жанру											
	високий			достатній		задовільний		низький		незадовільний		
	48%	13%	30%	15%	4%	25%	12%	28%	6%	19%		
	Рівні володіння продуктивно-мовленнєвими вміннями розмовного жанру											
високий			достатній		задовільний		низький		незадовільний			
38%	4%	26%	9%	12%	21%	16%	37%	8%	29%			

Порівняльна характеристика результатів навчання студентів КГ та ЕГ УАМ полягає у наступному: достатнього та високого рівнів володіння мовним матеріалом продемонстрували 88% студентів ЕГ, та 44% студентів КГ; достатнього та високого рівнів володіння рецептивно-мовленнєвими вміннями УАМ – 80% студентів ЕГ, та 36% студентів КГ; достатнього та високого рівнів володіння репродуктивно-мовленнєвими вміннями УАМ – 78% студентів ЕГ, та 28% студентів КГ; достатнього та високого рівнів володіння продуктивно-мовленнєвими вміннями УАМ – 64% студентів ЕГ, та 13% студентів КГ, що зумовило вважати розроблену методику ефективною, враховуючи те, що в експериментальній методиці були задіяні студенти, які в констатувальному експерименті продемонстрували самий низький рівень знань мовного матеріалу та вмінь розуміння аутентичних художніх творів розмовного жанру.

Враховуючи необхідність реалізації *академічної мобільності*, викладеної в Законі України про вищу освіту від 01.07.2014, ми провели дослідне навчання УАМ серед 173 студентів гуманітарних спеціальностей Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича та Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького. Викладачі англійської мови цих ВНЗ отримали наші

посібники для студентів та один примірник методичних рекомендацій. Не отримуючи іншу допомогу, вони за рік продемонстрували результати, які визначалися за розробленими нами критеріями: достатнього та високого рівнів володіння мовним матеріалом досягли 57%; достатнього та високого рівнів володіння продуктивно-мовленнєвими вміннями УАМ – 47%. Ці дані не тільки підтверджують ефективність розробленої методики, а й свідчать про її технологічність.

Результати дослідження дали підстави дійти таких **висновків**:

У дисертації подано теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми розвитку УАМ студентів гуманітарних спеціальностей на основі аутентичних художніх творів; розроблено експериментальну методику, виявлено рівні засвоєння мовного матеріалу і розвитку вмінь УАМ.

1. УАМ в його розмовному стилі спілкування являє собою неофіційну бесіду, яка характеризується відсутністю сторонніх осіб, виникненням непередбачених тем розмови, які обговорюються за умови довірливих стосунків співрозмовників, що прагнуть переконати один одного у своїй точці зору. УАМ у фонетичному аспекті відрізняється елізією, асиміляцією, редукцією, оглушенням приголосних і лабіалізацією. У лексичному - характеризується використанням сленгів, жаргонізмів, професіоналізмів, діалектизмів. У граматичному - проявляється у специфічному вживанні артиклів, особистих, вказівних і присвійних займенників, використанні неповних видо-часових форм дієслів. У синтаксичному - відрізняється відносно вільним порядком слів у реченнях, вживанням простих речень в їх скороченій формі, повтором їх деяких частин. В екстралінгвістичному - характеризується підвищеним проявом емоційних станів, наявністю жестів. Ефективна взаємодія співрозмовників зумовлена реалізацію функцій УАМ: спілкування, повідомлення та спонукання.

2. Аналіз існуючих методів навчання УАМ показав їх значущість в тому, що науковцями-методистами обґрунтовано правомірність навчання розмовного УАМ на основі читання аутентичних творів різних жанрів; доведено необхідність розвитку іншомовної комунікації в процесі спілкування з носіями мови; встановлено можливості Інтернет-технологій для особистих контактів у письмовій формі з іноземними колегами та друзями; запропоновано синтезувати лінгвістику і дидактику в новий науковий напрям «прагмалінгводидактика» для впровадження лінгвістичних явищ аутентичних творів у практику навчання розмовного мовлення учнів; обґрунтовано доцільність розвитку вмінь УАМ на основі мовленнєвих ситуацій; відібрано кліше розмовного УАМ і розроблено методику їх багаторазового повторення для розвитку мовленнєвих вмінь; виділено види діалогів і розроблено формули діалогічного спілкування. Щодо резервних можливостей розроблених вченими методів навчання УАМ зазначимо, що вони: не обґрунтували здатність досягнення

аутентичності мовлення студентів за рахунок вивчення ними мовних засобів розмовного жанру, вибраних з аутентичних художніх творів; недооцінили правомірність організації вивчення цих засобів на основі принципів відносно повного засвоєння мовного матеріалу; не довели раціональність активізації матеріалу спочатку в мовних, а далі у мовленнєвих діях, кожна наступна з яких включає всі попередні; недооцінили ефективність рольової драматизації взаємодії героїв художніх творів; не продемонстрували доцільність рольової драматизації взаємодії студентів на основі мовленнєвих ситуацій, що тематично розширюються, а потім - на основі непередбачено виникаючих життєво-обумовлених обставин.

3. Психологічні механізми виникнення УАМ на основі вивчення аутентичних художніх творів відрізняються від аналогічних в рідній мові не задумом передбачуваної розмови, а її лінгвістичним розгорненням на початковому етапі навчання і поступовою лінгвістичною згорнутістю наприкінці процесу навчання. Розгорнення внутрішнього мовлення зумовлюється недостатньою мовною компетентністю мовців, а наростання її згорнутості виявляється можливим завдяки формуванню мовних автоматизмів вживання іншомовного лінгвістичного матеріалу, що дозволяє зовнішню безперешкодну реалізацію запрограмованого задуму. Формування англомовних автоматизмів відбувається на основі системного, багаторазового повторення мовних явищ спочатку – в процесі вивчення аутентичних художніх творів, а у наступному – в процесі їх відтворення у різних лінгвомовленнєвих ситуаціях, що призводить до становлення динамічного стереотипу мови, що вивчається.

Структурними компонентами змісту навчання УАМ є: 1) рецептивні (здатність студентів виражати зміст лексем і граматичних структур у складі речень рідною мовою при їх сприйнятті іноземною) та репродуктивні (здатність студентів відтворювати речення іноземною мовою, але при їх сприйнятті рідною мовою) лінгвістичні знання мовного матеріалу; 2) рецептивні (здатність студентів розуміти прочитаний зміст, що включає мовний матеріал розмовного жанру) і репродуктивні (здатність студентів відтворювати іноземною мовою той же зміст) мовленнєві навички; 3) тематичні мовленнєві вміння (здатність студентів вербально взаємодіяти на основі мовленнєвих тематичних ситуацій, що поступово ускладнюються); 4) спонтанні мовленнєві вміння (здатність студентів вербально взаємодіяти в непередбачених обставинах, які обумовлюють вираження різних емоційних станів).

4. Система вправ з навчання УАМ засобами аутентичних художніх творів складається з чотирьох груп: 1) вправи з набуття знань лінгвістичного матеріалу, вибраного з аутентичних художніх творів; 2) вправи з формування мовленнєвих навичок вживання лінгвістичних

явищ в окремих і зв'язаних за змістом реченнях; 3) вправи з розвитку вмінь англійського розмовного спілкування в межах певної тематики; 4) вправи з розвитку вмінь англійського спонтанного емоційно-забарвленого неофіційного спілкування. Критеріями оцінювання їх ефективності є: мовний, рецептивно-мовленнєвий, репродуктивно-мовленнєвий і продуктивно-мовленнєвий. Рівнями засвоєння мовного матеріалу і розвитку вмінь УАМ є: високий, достатній, задовільний, низький і незадовільний. У світлі мовного критерію і вищеназваних рівнів *обсяг засвоєння мовних одиниць* визначався: у 100 - 90 %; 89 - 70 %; 69 - 50 %; 49 - 30 %; менше 30%. У світлі рецептивно-мовленнєвого критерію і вищеназваних рівнів *розуміння прослуханого розмовного мовлення* визначалося в тому ж процентному співвідношенні. У світлі репродуктивно-мовленнєвого критерію і вищеназваних рівнів *відтворення прослуханого або прочитаного розмовного мовлення* визначалося в ступені його адекватності оригінальному як за змістом, так і за складом лексичних одиниць розмовному жанру. У світлі продуктивно-мовленнєвого критерію і вищеназваних рівнів *якість продуктивно-мовленнєвої активності* визначалася ступенем адекватності мовленнєвої реакції на спонтанно-виникаючі обставини, її миттєвістю, емоційною забарвленістю та лінгвістичною коректністю.

5. Експериментальна апробація розробленої методики здійснювалася в процесі констатувального і формувального експериментів та масового навчання. *Результати констатувального експерименту* підтвердили наше припущення про недостатність читання англійських художніх творів для розвитку продуктивних вмінь УАМ через неможливість повного засвоєння мовного матеріалу, який становить мовлення героїв художніх творів, і невміння перенесення мовленнєвих дій з навчальної комунікації в реально-мовленнєву, зумовлену спонтанно-виникаючими обставинами. *Результати формувального експерименту* дозволили вважати розроблену методику ефективною, тому що студенти ЕГ досягли вищого рівня володіння вміннями УАМ при застосуванні розробленої методики ніж студенти КГ, які в процесі констатувального експерименту продемонстрували вищий рівень розвитку зазначених вмінь. Підтвердженням цього є: обсяг засвоєного мовного матеріалу розмовного жанру у співвідношенні 91:63%; обсяг розуміння письмового та звучного аутентичного розмовного мовлення – 86:57%; адекватність усно відтворюваного розмовного мовлення його оригіналу – 82:53%; адекватність усно відтворюваного мовлення спонтанно виникаючим ситуаціям – 76:34%. *Результати масового навчання* дозволили вважати розроблену методику технологічною, тому що з 173 її учасників високого рівня продуктивного володіння УАМ досягли 14%, достатнього - 33%, задовільного - 41%, низького - 8%, незадовільного - 4%.

Вважаємо, що подальша розробка досліджуваної теми може полягати у розвитку вмінь УАМ на основі драматизації будь-яких інших художніх творів, інтенсифікації процесу засвоєння розмовного матеріалу і розвитку відповідних мовленнєвих умінь за рахунок залучення в процес навчання Інтернет-ресурсів.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях автора:

1. Романюк О. С. Процес оволодіння англomовним розмовним мовленням з урахуванням його лексичних особливостей / О. С. Романюк // Науково-практичний журнал Південного наукового Центру НАПН України «Наука і Освіта». – Одеса, 2013. – Вип. №5. – С. 70-73.

2. Романюк О. С. Сутність процесу оволодіння англomовним розмовним мовленням з урахуванням його граматичних особливостей / О. С. Романюк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка. – Тернопіль, 2013. – № 2 – С. 111-116.

3. Романюк А. С. Анализ методов обучения англоязычной диалогической разговорной речи / А. С. Романюк // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди – Додаток 1 до Вип. 31, Том IV (46) : Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К. : Гнозис, 2013. – С. 315–325.

4. Романюк О. С. Анализ методов навчання сучасного англomовного розмовного мовлення в сучасній педагогічній теорії та практиці / О. С. Романюк // Науково-практичний журнал Південного наукового Центру НАПН України «Наука і Освіта». – Одеса, 2014. – Вип. №1. – С. 134-139.

5. Романюк О. С. Загальна характеристика вправ щодо набуття знань лінгвістичного матеріалу, вибраного з автентичних художніх творів / О. С. Романюк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка. – Тернопіль, 2014. – № 1. – С. 148-153.

6. Романюк А. С. Рецептивные и репродуктивные речевые навыки как структурный компонент содержания обучения англоязычной разговорной речи / А. С. Романюк // Научная дискуссия: вопросы педагогики и психологии: сборник статей по материалам XVI международной заочной научно-практической конференции. – Москва : «Международный центр науки и образования», 2013. – № 7 (16) – С. 79-85. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.internauka.org/node/3271>

7. Romaniuk A. S. The role of the emotiogenic situations in the teaching process of the English Colloquial Speech / A. S. Romaniuk // Zbior raportow

naukowych. „Nauka I Utworzenie XXI Stulecia : Teoria, Praktyka, Innowacje”. (29.11.2013 - 30.11.2013) – Opole : Wydawca : Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2013. – С. 58–60.

8. Романюк А. С. Общая характеристика группы упражнений по развитию умений англоязычного спонтанного эмоционально-окрашенного неофициального общения / А. С. Романюк // *Universum: психология и образование*. — Москва : ООО «МЦНО», 2014. — №. 4 (5). [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://7universum.com/ru/psy/archive/item/1212>

9. Романюк А. С. К вопросу об усвоении иноязычного языкового материала как средства выражения разговорной речи / А. С. Романюк // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: зб. наук. праць*. – Одеса : Фенікс, 2012. – Вип. №4. – С. 70-76.

10. Романюк А. С. К вопросу об определении понятия разговорной речи как специфического вида коммуникации / А. С. Романюк // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: зб. наук. праць*. – Одеса : Фенікс, 2012. – Вип. №5. – С. 66-69.

11. Романюк А. С. Психологические механизмы порождения англоязычной разговорной речи / А. С. Романюк // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: зб. наук. праць*. – Одеса : ФОП Попова Н. М., 2013. – Вип. №7. – С. 55-60.

12. Романюк А. С. Синтаксические особенности англоязычной разговорной речи / А. С. Романюк // *Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми педагогіки та психології»*. – Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2013. – С. 96-99.

13. Романюк А. С. Лингвистические знания как первый структурный компонент содержания обучения англоязычной разговорной речи / А. С. Романюк // *Міжнародна науково-практична конференція «Педагогіка та психологія : перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень»*. – Київ : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2013. – С. 36-39.

14. Романюк А. С. Фонетические особенности устной англоязычной разговорной речи / А. С. Романюк // *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету. Матеріали щорічної звітної конференції професорсько-викладацького складу Міжнародного гуманітарного університету : [збірник]*. – Одеса : Міжнародний гуманітарний університет, 2014. – № 21. – Ч. 1. – С. 221-224.

15. Романюк А. С. «English Conversational Course for the Students of Humanitarian Faculties» : учебн. пособие для студентов гуманитарных факультетов / Р. Ю. Мартынова, А. С. Романюк. — Одесса : издатель Букаев Вадим Викторович, 2013. — 184 с.

16. Романюк А. С. *English Conversational Dictionary* : словарь /

А. С. Романюк. — Одесса : издатель Букаев Вадим Викторович, 2014. — 124 с.

АНОТАЦІЯ

Романюк О. С. Навчання усного англійського мовлення студентів гуманітарних спеціальностей на основі аутентичних художніх творів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови). – ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського», МОН України. – Одеса, 2014.

Дисертацію присвячено теоретичному обґрунтуванню і практичній розробці методики навчання усного англійського мовлення студентів гуманітарних спеціальностей на основі аутентичних художніх творів.

У роботі схарактеризовано сучасне усне англійське мовлення, визначено його функції, умови перебігу та лінгвістичні особливості. Проаналізовано методи навчання сучасного англійського розмовного мовлення в педагогічній теорії та практиці і встановлено їх практичну значущість та резервні можливості. Досліджено психологічні механізми виникнення та реалізації усного англійського мовлення і структуровано зміст його навчання. Розроблено систему вправ з навчання усного англійського мовлення на основі аутентичних художніх творів і методичні рекомендації щодо їх виконання. Перевірено ефективність розробленої методики за спеціально встановленими критеріями і відповідними до них рівнями.

Ключові слова: розмовне мовлення, клішовані вирази, мовленнєва поведінка, рольова драматизація, діалоги, що тематично розширюються, спонтанно виникаючі обставини.

АННОТАЦИЯ

Романюк А. С. Обучение устной английской речи студентов гуманитарных специальностей на основе аутентичных художественных произведений. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (германские языки). – Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», МОН Украины. – Одесса, 2014.

В диссертации исследована проблема обучения устной английской речи студентов гуманитарных специальностей на основе аутентичных художественных произведений. Охарактеризована современная устная английская речь. Её отличительными особенностями являются: неформальные отношения собеседников, отсутствие посторонних лиц в

процессе разговора, а также использование лингвистических приёмов разговорного жанра.

Установлено, что устная английская речь: в *фонетическом аспекте* отличается ассимиляцией, оглушением согласных и лабиализацией; в *лексическом* - характеризуется использованием сленгов и профессионализмов; в *грамматическом* - проявляется в специфическом употреблении артиклей, местоимений, видовременных форм глаголов; в *синтаксическом* - отличается употреблением простых предложений в их редуцированной форме и относительно свободным порядком слов.

Анализ существующих методов обучения английской устной речи позволил выявить их резервные возможности, состоящие в возможности развития умений аутентичной речевой деятельности при условии её организации на основе лингворечевого материала современных художественных произведений. При этом изучение материала состоит не только в чтении, но и ролевой драматизации взаимодействия героев художественных произведений, а также межличностного общения на основе тематически-расширяющихся речевых ситуаций и внезапно-возникающих обстоятельств социально-бытового характера.

Установлено, что психологическими механизмами порождения устной английской речи является иноязычный динамический стереотип, который формируется на основе его взаимосвязи с динамическим стереотипом родного языка путем формирования ассоциативных связей изучаемых лексем при их многократном вариативном употреблении.

Структурными компонентами содержания обучения устной английской речи являются: рецептивные и репродуктивные лингвистические знания изучаемого языкового материала; рецептивные и репродуктивные речевые навыки его употребления в процессе восприятия читаемых аутентичных произведений и ролевой драматизации прочитанного содержания; тематические речевые умения, состоящие в способности общения на основе постепенно-усложняющихся речевых тематических ситуаций; спонтанные речевые умения, состоящие в способности студентов вербально взаимодействовать в непредвиденных обстоятельствах, обуславливающих выражение различных эмоциональных состояний.

Система упражнений по обучению устной английской речи средствами аутентичных художественных произведений состоит из четырех групп: упражнения по приобретению знаний лингвистического материала, выбранного из аутентичных художественных произведений; упражнения по формированию речевых навыков употребления изучаемых лингвистических явлений в отдельных и связных по смыслу предложениях; упражнения по развитию умений англоязычного разговорного общения в рамках определенной тематики; упражнения по развитию умений англоязычного спонтанного эмоционально-окрашенного

неофициального общения.

Эффективность и технологичность разработанной методики проверялась в процессе формирующего эксперимента, а также опытного обучения по предложенным критериям оценивания разработанной системы упражнений: языковому, рецептивно-речевому, репродуктивно-речевому и продуктивно-речевому. Практическая реализация разработанной методики нашла отражение в учебном пособии «English Conversational Course for the Students of Humanitarian Faculties».

Ключевые слова: разговорная речь, клишированные выражения, речевое поведение, ролевая драматизация, тематически-расширяющиеся диалоги, спонтанно возникающие обстоятельства.

RESUME

Romaniuk O. S. Teaching Oral English Speech to Humanities Students on the Basis of Authentic Works of Literature. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Studies. Speciality 13.00.02 – Theory and Methodology of Teaching (Germanic languages). – State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynskiy”, Ministry of Science and Education of Ukraine. – Odessa, 2014.

The thesis is devoted to the investigation of the problem of teaching oral English Speech to humanities students on the basis of authentic works of literature.

The contemporary oral English speech has been characterized; its functions, action conditions and linguistic features have been established. The methods of teaching the contemporary English colloquial speech in pedagogical theory and practice have been analyzed and their practical importance and spare capacities have been determined. The psychological mechanisms of the oral English speech production and realization have been investigated and the content of its teaching has been structured. The system of exercises for teaching oral English speech based on the authentic works of literature and methodological guidelines for their realization have been developed. The effectiveness of the developed methodology has been confirmed by means of specially established criteria in accordance with their levels.

Keywords: conversational speech, clichéd expressions, verbal behaviour, role dramatization, thematically expanded dialogues, spontaneous circumstances.